

PEDAGOGIK MULOQOT TUSHUNCHASI ADABIYOTLARDA O'RGANILISHI

Karimova N.X.

O'zbekiston davlat jaxon tillari universiteti o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: pedagogik muloqot, adabiyot, ta'lim, o'qitish va o'rganish, empatiya, axloqiy yetakchilik, o'zlikni anglash, tanqidiy fikrlash, axloqiy rivojlanish, transformativ salohiyat.

Ключевые слова: педагогическое общение, литература, образование, преподавание и обучение, эмпатия, этическое лидерство, идентичность, критическое мышление, нравственное развитие, преобразовательный потенциал.

Key words: pedagogical communication, literature, education, teaching and learning, empathy, ethical leadership, identity, critical thinking, moral development, transformative potential.

Pedagogik muloqot ta'lim faoliyatining asosi bo'lib xizmat qiladi, o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida bilim, g'oya va qadriyatlar almashinuviga yordam beradi. Ta'limdagi o'zaro ta'sirlarning murakkab gobelenida pedagogik muloqot mazmunli munosabatlarni rivojlantirish, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va shaxsiy o'sishni rivojlantirishni o'z ichiga olgan oddiy ma'lumot tarqatishdan ustun turadi. Pedagoglar jozibador va inklyuziv ta'lim muhitini yaratishga intilar ekan, pedagogik muloqotning murakkabliklarini tushunish zaruratga aylanadi.

Ko'plab tadqiqotlar pedagogik muloqotni nazariy va empirik nuqtai nazardan o'rgangan bo'lsa-da, adabiyot uning nuanslari va oqibatlarini o'rganish uchun noyob nuqtani taklif qiladi. Adabiy asarlar ob'ektivi orqali biz insoniyat tajribasining turli xil manzaralarini aylanib o'tishga, ta'lim munosabatlariga xos bo'lgan qiyinchiliklar, g'alabalar va axloqiy dilemmalar bilan kurashadigan personajlar bilan uchrashishga taklif qilinadi. Klassik romanlardan tortib to zamonaviy ertaklargacha mualliflar pedagogik muloqotning mazmun-mohiyatini qamrab olgan, uning o'zgartiruvchi kuchi va abadiy ahamiyatini yoritib bergan.

Adabiyot azaldan inson kechinmalari, his-tuyg‘ulari va mulohazalarining ombori bo‘lib xizmat qilib, pedagogik muloqotning murakkabliklarini yoritib beruvchi turli-tuman hikoyalarni taklif etadi. Mualliflar abadiy klassikadan tortib, zamonaviy durdona asarlarga, o‘qituvchi-shogird dinamikasiga xos kuch, hamdardlik va o‘shish dinamikasini ochib beruvchi, ta‘lim munosabatlarining nozik tomonlarini o‘rganadigan hikoyalar yaratdilar.

Avlodlar davomida o‘quvchilarni hayratda qoldirgan muhim asarlardan biri Mark Tvenning «Geklberri Finning sarguzashtlari»dir. Xak Finning xarakteri va uning qochqin qul Jim bilan uchrashishi orqali Tven ta‘lim, axloq va ijtimoiy normalar mavzularini o‘rganadi. Huk o‘z vijdoni bilan kurashar ekan va oqsoqollarning ta‘limotlarini shubha ostiga qo‘yganida, Tven individual agentlikning o‘zgartiruvchi kuchini va ta‘lim jarayonida tanqidiy fikrlashni ta‘kidlaydi.

Xuddi shunday, Xarper Lining «Masxara qushini o‘ldirish» asarida Atticus Finch figurasi axloqiy yaxlitlik va mehr-oqibatli ta‘limotning mayoqi sifatida namoyon bo‘ladi. Farzandlari, Skaut va Jem bilan o‘zaro munosabatlari, shuningdek, noto‘g‘ri ayblangan Tom Robinsonni himoya qilish orqali Atticus hamdardlik, adolat va jasorat tamoyillarini o‘zida mujassam etgan. Lining Attikusni ham ota, ham o‘qituvchi sifatida ko‘rsatishi shaxsiy va pedagogik qadriyatlarining o‘zaro bog‘liqligini ta‘kidlab, axloqiy yetakchilikning yosh ongni shakllantirishdagi chuqur ta‘sirini ko‘rsatadi.

Xolid Husayniyning “Kitot uchuvchi” asari yanada zamonaviy kontekstda Afg‘onistonning notinch tarixi fonida do‘stlik, xiyonat va najot haqidagi ta‘sirchan tadqiqni taklif etadi. Bosh qahramon Amirning ustoz Bobo va bolalikdagi do‘sti Hasan bilan murakkab munosabatlari orqali Husayniy imtiyozlar, aybdorlik va ma‘naviy qutqaruvga intilish murakkabliklarini chuqur o‘rganadi. Romanda pedagogik munosabatlar tasviri shaxsning o‘ziga xosligi va axloqiy ongini shakllantirishda ustoz va ibrat namunalari doimiy ta‘sirini ta‘kidlaydi.

Bundan tashqari, J.K. Roulingning «Garri Potter» seriyasi, Xogvarts jodugarlik va sehrgarlik maktabining sehrlı dunyosi do‘stlik, jasorat va bilimga intilish mavzularini o‘rganish uchun jonli taval bo‘lib xizmat qiladi. Rouling Albus Dambldorning donoligidan professor Sneypning ustozligigacha turli xil pedagogik uslublar va falsafalarni tasvirlaydi, ularning har biri yosh sehrgarlar va jodugarlarning rivojlanishiga hissa qo‘shadi. Garri Potter va uning do‘stlarining sinovlari va g‘alabalari orqali Rouling chidamlilik, hamdardlik va axloqiy ishonchni tarbiyalashda ta‘limning o‘zgartiruvchi kuchini nishonlaydi.

Umuman olganda, adabiyotlarni ko'rib chiqish pedagogik muloqotning murakkabliklarini yorituvchi hikoyalarning boy gobelenini ochib beradi. Klassik romanlardan tortib to zamonaviy ertaklargacha mualliflar o'qitish va o'rganish dinamikasini chuqur o'rganuvchi hikoyalar yaratib, odamlarning o'ziga xosligi, qadriyatleri va intilishlarini shakllantirishda ta'limning o'zgaruvchan salohiyati haqida tushuncha beradi. Pedagoglar va tadqiqotchilar sifatida biz pedagogik muloqot haqidagi tushunchamizni chuqurlashtirish va empatiya, tanqidiy fikrlash va ta'lim muassasalarida axloqiy ishtirokni rivojlantiruvchi amaliyotlarni rivojlantirish uchun ushbu adabiy asarlardan foydalanishimiz mumkin.

Adabiyotlar orqali pedagogik muloqotni o'rganish ta'lim o'zaro ta'siriga xos bo'lgan dinamika, muammolar va o'zgartirish imkoniyatlari haqida ko'plab tushunchalarni ochib beradi. Adabiy asarlar ob'ekti orqali bizni o'qitish va o'rganishning murakkabliklarida harakat qiladigan, shaxsiyat, axloq va agentlik masalalari bilan kurashadigan qahramonlar bilan muloqot qilish taklif etiladi. Ushbu rivoyatlar nafaqat insoniy tajribalarning boy gobelenini taqdim etadi, balki inklyuziv, vakolatli va axloqiy ta'lim muhitini rivojlantirishga intilayotgan o'qituvchilar uchun qimmatli saboqlarni ham taklif qiladi.

Adabiyotda takrorlanadigan mavzulardan biri - bu pedagogik munosabatlardagi hokimiyat va avtonomiyaning o'zaro ta'siri. Xak Finn, Skaut Finch va Garri Potter kabi personajlar ijtimoiy me'yorlar va institutsional tuzilmalar tomonidan qo'yilgan umidlar va cheklovlarga qarshi turishadi, status-kvoga qarshi turishadi va o'rganish jarayonida o'zlarining shaxsiy vakolatlarini tasdiqlaydilar. Ularning sayohatlari mazmunli ta'limning muhim tarkibiy qismlari sifatida tanqidiy fikrlash, mustaqil izlanish va o'z-o'zini aks ettirishni rivojlantirish muhimligini ta'kidlaydi.

Qolaversa, adabiyot pedagogik muloqotda empatiya va rahm-shafqatning rolini yoritadi. Atticus Finch, Baba va Dambldor kabi qahramonlar axloqiy etakchilik tamoyillarini o'zida mujassam etgan bo'lib, o'quvchilar o'zlarini qadrlil va o'z shaxsiyatleri va e'tiqodlarini o'rganish uchun kuchga ega bo'lgan ishonch, hurmat va tushunish muhitini rivojlantiradilar. Ularning murabbiyligi shaxsiy o'sish va axloqiy rivojlanish uchun katalizator bo'lib xizmat qiladi, hamdardlik, chidamlilik va qiyinchiliklarga qarshi ijtimoiy mas'uliyatni ilhomlantiradi.

Shu bilan birga, adabiyotlarda pedagogik muloqotga xos bo'lgan murakkabliklar va axloqiy dilemmalar ochib berilgan. Uinston Smit, Amir va Severus Sneyp kabi qahramonlar sadoqat va xiyonat, imtiyoz va mas'uliyat, muvofiqlik va muxoliflik o'rtasidagi taranglik bilan kurashib, o'qituvchilar va

murabbiy sifatidagi rollarining ma'naviy noaniqliklarini yo'lga qo'yishadi. Ularning hikoyalari o'qituvchilarning ta'lim munosabatlarini shakllantiradigan kuch dinamikasini va axloqiy imperativlarni tan olgan holda, o'quvchilar bilan o'zaro munosabatlarida axloqiy ongni, halollik va kamtarlikni rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydi.

Bundan tashqari, adabiyot chidamlilik, hamdardlik va axloqiy jasoratni tarbiyalashda ta'limning o'zgaruvchan salohiyatini o'rganish uchun platformani taklif qiladi. Xak Finn, Hassan va Nevill Longbottom kabi qahramonlar o'zlarining shaxsiy chegaralari va ijtimoiy umidlarini ortda qoldirib, adolat va rahm-shafqatni himoya qilish uchun o'zlarini kashf qilish va qutqarish bo'yicha chuqur sayohatlarni boshdan kechiradilar. Ularning hikoyalari umid va qat'iyatni ilhomlantiradi, bizga ta'limning odamlarga dunyoning murakkabliklarida donolik va rahm-shafqat bilan harakat qilish imkoniyatini berishda o'zgartiruvchi kuchini eslatadi.

Adabiyotlarda pedagogik muloqotning muhokamasi shaxs va pedagogik qadriyatlarining o'zaro bog'liqligini ta'kidlab, shaxsning o'ziga xosligi, qadriyatlari va intilishlarini shakllantirishda ta'limning o'zgartirish imkoniyatlarini ko'rsatadi. O'qitish va o'qitish dinamikasini o'rganuvchi turli xil hikoyalar bilan shug'ullanish orqali o'qituvchilar pedagogik muloqotni chuqurroq tushunishlari va ta'lim muassasalarida empatiya, tanqidiy fikrlash va axloqiy ishtirokni rivojlantiradigan amaliyotlarni rivojlantirishlari mumkin. Fanlararo muloqot va tanqidiy mulohaza yuritish orqali biz adabiyotning boy gobelenidan foydalanib, o'quvchilarni jamiyatning mulohazali, rahm-shafqatli va ijtimoiy mas'uliyatli a'zosi bo'lishga imkon beradigan mazmunli ta'lim tajribasini ilhomlantirishimiz mumkin.

Adabiyot ob'ektivi orqali pedagogik muloqotni o'rganish inson tajribasi, axloqiy ikkilanishlar va o'qitish va o'rganishning murakkabliklarini yorituvchi o'zgaruvchan sayohatlarning boy gobelenini ochib beradi. Klassik romanlardan tortib to zamonaviy ertaklargacha, mualliflar o'quvchilarni ta'lim muhitida hokimiyat, hamdardlik va axloqiy mas'uliyat dinamikasini boshqaradigan qahramonlar bilan muloqot qilishga taklif qiladigan hikoyalarni yaratdilar. Ularning hikoyalari orqali biz pedagogik munosabatlarga xos bo'lgan kuch dinamikasi, axloqiy imperativlar va transformatsion salohiyat haqida tushunchaga ega bo'lamiz.

Adabiyot turli madaniyatlar, avlodlar va kontekstlarda o'quvchilar bilan rezonanslashadigan hikoyalarni taklif qilib, ta'lim tajribalarining xilma-xil voqeliklarini aks ettiruvchi oyna bo'lib xizmat qiladi. Atticus Finch, Dambldor va Garri Potter kabi qahramonlar axloqiy etakchilik tamoyillarini o'zida

mujassam etgan bo'lib, o'quvchilar o'zlarining shaxsiyatlari va e'tiqodlarini o'rganish uchun kuchga ega bo'lgan ishonch, hurmat va hamdardlik muhitini rivojlantiradilar. Ularning murabbiyligi inklyuziv, vakolatli va axloqiy jihatdan asoslangan o'quv muhitini rivojlantirishga intilayotgan o'qituvchilar uchun yo'l-yo'riq bo'lib xizmat qiladi.

Bundan tashqari, adabiyot o'quvchilarni pedagogik muloqotning murakkabliklari va axloqiy noaniqliklariga qarshi turishga taklif qiladi, bizni sadoqat, adolat va halollik masalalari bilan kurashishga undaydi. Uinston Smit, Amir va Severus Sneyp kabi personajlar ta'lim munosabatlariga xos bo'lgan axloqiy dilemmalarni ta'kidlab, muvofiqlik va norozilik, imtiyoz va mas'uliyat o'rtasidagi taranglikni boshqaradi. Ularning hikoyalari ogohlantiruvchi ertaklar va axloqiy mulohazalar bo'lib xizmat qiladi va bizga samarali ta'lim va o'rganish asosidagi axloqiy imperativlarni eslatadi.

Qiyinchilik va noaniqlik oldida adabiyot umid, qat'iyat va ma'naviy jasorat haqidagi hikoyalarni taklif etadi, ular bizni haqiqiy o'zligimizni qabul qilishga, adolat va rahm-shafqatni himoya qilishga ilhomlantiradi. Xak Finn, Hassan va Nevill Longbottom kabi qahramonlar o'z jamoalarida ijobiy o'zgarishlar agenti bo'lish uchun shaxsiy cheklovlar va ijtimoiy umidlardan oshib o'tib, o'zlarini kashf qilish va qutqarish bo'yicha chuqur sayohatlarni boshdan kechiradilar. Ularning hikoyalari odamlarga dunyoning murakkabliklarida donolik, hamdardlik va halollik bilan harakat qilish imkoniyatini berishda ta'limning o'zgartiruvchi kuchini eslatadi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, adabiyotda pedagogik muloqotni o'rganish ta'lim munosabatlariga xos bo'lgan dinamika, muammolar va transformatsion salohiyat haqida qimmatli fikrlarni beradi. O'qitish va o'qitishning murakkabliklarini o'rganuvchi turli xil hikoyalar bilan shug'ullanish orqali o'qituvchilar pedagogik muloqotni chuqurroq tushunishlari va ta'lim muassasalarida empatiya, tanqidiy fikrlash va axloqiy ishtirokni rivojlantiradigan amaliyotlarni rivojlantirishlari mumkin. Fanlararo dialog va mulohaza yurituvchi so'rovlar orqali biz o'quvchilarni jamiyatning o'ychan, mehribon va ijtimoiy mas'uliyatli a'zosi bo'lishga imkon beradigan mazmunli ta'lim tajribasini ilhomlantirish uchun adabiyotning boy gobelenlaridan foydalanishimiz mumkin.

Adabiyotlar:

1. Twain, M. (1885). *The Adventures of Huckleberry Finn*. Charles L. Webster And Company.
2. Lee, H. (1960). *To Kill a Mockingbird*. J.B. Lippincott & Co.
3. Hosseini, K. (2003). *The Kite Runner*. Riverhead Books.
4. Rowling, J.K. (1997-2007). *Harry Potter Series*. Bloomsbury Publishing.

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada biz pedagogik muloqot tushunchasini ochish uchun adabiyot sohasiga sayohatga chiqamiz. Bir qator adabiy asarlarga tayanib, biz ta'lim sohasidagi o'zaro ta'sirlarning nozik tomonlarini o'rganamiz, hokimiyat dinamikasini, hamdardlik va axloqiy mas'uliyatni o'rganamiz. Ushbu tadqiqot orqali biz pedagogik muloqot va uning o'qitish va o'rganishga chuqur ta'siri haqida tushunchamizni chuqurlashtirishni maqsad qilganmiz. Adabiyotni ham ko'zgu, ham ob'ektiv sifatida jalb qilish orqali biz ta'lim amaliyotini ma'lum qilishi va boyitishi, qiziqishni uyg'otadigan, o'sishni rag'batlantiradigan va o'quvchilarga dunyoning murakkabliklarida donolik va rahm-shafqat bilan harakat qilish imkoniyatini beruvchi muhitni yaratadigan tushunchalarni olishga intilamiz.

РЕЗЮМЕ

В этой статье мы совершим путешествие в область литературы, чтобы открыть для себя понятие педагогического общения. Опираясь на ряд литературных произведений, мы исследуем нюансы образовательного взаимодействия, изучая динамику власти, сочувствие и моральную ответственность. Посредством этого исследования мы стремимся углубить наше понимание педагогической коммуникации и ее глубокого влияния на преподавание и обучение. Используя литературу как зеркало и линзу, мы надеемся, что она информирует и обогащает образовательную практику, пробуждает любопытство, способствует росту и дает учащимся возможность решать сложности мира с мудростью и состраданием. благоприятная среда.

SUMMARY

In this article, we will travel to the field of literature to discover the concept of pedagogical communication. Drawing on a range of literary works, we explore the nuances of educational interactions, exploring power dynamics, empathy, and moral responsibility. Through this research, we aim to deepen our understanding of pedagogical communication and its profound impact on teaching and learning. By engaging literature as both a mirror and a lens, we hope that it informs and enriches educational practice, sparks curiosity, encourages growth, and empowers students to engage with the complexities of the world with wisdom and compassion. we strive to gain insights that create an enabling environment.